

КРАЙ НА ИГРАТА

Copyright © 2013, Ahmet Altan

SON OYUN

© Елен Кирчева, *превод от турски*

© Дамян Дамянов, *художник на корицата*

© Сиела Норма АД

София • 2015

ISBN: 978-954-28-1671-3

АХМЕТ АЛТАН

КРАЙ НА ИГРАТА

Превод от турски Елен Кирчева

 ciela

I

Градчето спеше.

В големите градове винаги има будни, но в малките градчета всички заспиват едновременно – това научих, когато дойдох тук.

Седнах на пейката под изправилия се като внушителна статуя евкалипт на единствения булевард – старовремска, надраскана, с издълбани с нож по нея имена, дори и едно сърце, с дебели, тъмнокафяви, нарядко разположени летви.

Откакто пристигнах, все исках да седна тук, но до тази нощ не успях да го сторя.

Подпрях се на облегалката.

Вдигнах глава към небето.

Всички спяха и всички едновременно сънуваха.

Загледан нагоре, виждах как от къщите, прозорците, комините и вратите се издигат сънища; как разноцветни, обвити в белезникава мъглявина хора разговарят, смеят се, възкликават, любят се, докосват се, виейки се по театрални сцени с кадифени завеси, в обори, в тъмни улички, в холове, по пазари, по брега; как се целуват две жени, как тича разплакано дете; видях пълна с жълтици съкровищница, проблясване на нож и как в различните сънища се срещат понякога едни и същи жени или мъже и хората се множат в чуждите сънища.

Наблюдавах сънищата на градчето.

Не бях пиян, поне не от алкохол.

Преди малко бях убил човек.

Спомнях си го като насън.

Всъщност нямаше какво толкова да си спомням, помнех ръката си като отделна част от тялото ми, дланта се бе отделила от нея и държеше пистолет, не мога да си спомня как съм натиснал спусъка, само чух изстрела, после човекът насреща ми беше отворил уста, сякаш искаше да каже нещо, лицето му се беше сгърчило, беше вдигнал едната си ръка нагоре, а другата бе притиснал към корема; видях как се срива на колене, но не видях кръв.

Не зная какво чувстват убийците, но в този момент усетих изтръпване и обливащ тялото ми страх, преди не бях преживявал такъв – тялото, месото, вените ми изтръгнаха от страх и после сякаш заспах.

Излязох от къщата и тръгнах.

Май не мислех за нищо.

Стигнах до една пейка и седнах.

Мислех, че Бог е посредствен и непохватен писател.

Не мога да нарека добър писател онзи, който изгражда отношенията между всичките си творения върху случайността и разрешава заплетените ситуации чрез случайности.

Но в живота, сътворен и подправен с убийствен хумор от Бога, няма друго освен случайности.

Отстраниш ли случайностите, животът свършва.

Аз не съм тукашен.

Дойдох отдалеч, от голям град.

И ако съм извършил убийство в градчето, където дойдох да напиша криминален роман, какво по-естествено от това – да го отдам на непохватната жестокост и подигравка в божествените случайности?

Цялото градче сънува.

Единствен аз съм буден, но като насън.

Ще разкажа цялата история.

Не аз я написах, а Бог, затова е толкова непохватна, толкова невероятна и жестока.

II

Дори и сега помня до най-малки подробности деня, в който се запознах с нея.

Срещнахме се на малкото летище на градчето, сгушено между ниски хълмчета и морето.

Странно, обаче в съзнанието ми първоначално се настани не лицето ѝ, а някаква неопределена светлина, та погледнах, любопитен да разбере каква е.

Имаше блестящи очи и който я погледнеше, виждаше тях и светлината им, а чак по-късно забелязваше красивото ѝ лице.

И тя беше наясно с това.

Мисля, че още в юношеството си беше разбрала, че щом я зърнат, хората почват да се влачат подире ѝ.

По-късно бях прозрял, че хората я следват, искат да ѝ дадат нещо, дават го, а тя го приемаше като благодеяние към даващия; дадеш ли ѝ, чувстваш се благодарен и даваш още и още, срещнах дори мъже, отдали ѝ живота си.

Тя вземаше всичко, което ѝ се даваше.

Не забелязах да съжалява за нещо изгубено, сякаш събираше всичко, за да го загуби. Ако нещо не се загубеше от само себе си, след време то или се изхвърляше, или се изоставяше.

Изобщо не можах да проумея защо все искаше да губи, а не да печели и как все печелеше.

Беше изключително тиха.

Кроткостта ѝ приличаше на земното притегляне, привличаше всички към нея, понякога ми се струваше, че дори предметите се движат към нея.

Онзи ден валеше дъжд.

Отвъд мокрите прозорци, докъдето поглед стигаше, се простираха горички от зелени маслинови дръвчета, посивели от дъжда. С извитите си мокри стъбла приличаха на древна армия, съживила се внезапно и изскочила от земята, сякаш ей сега ще тръгне.

Излитането на малкия витлов самолет се бавеше.

В остъкления „салон“ под двуетажната сграда, чийто горен етаж беше „кула“, бяхме петима.

Аз, тя, един пилот, който летеше със селскостопанските самолети и двама от градските първенци с накриво вързани вратовръзки.

Тя седеше отделно.

Пилотът ѝ разказваше нещо, явно се познаваха отпреди, видях, че се поздравя и с другите двама мъже.

После беше станала и бе минала покрай мен като процеждаща се светлина, за да отиде до старата кафе-машина в ъгъла.

Аз четях вестник, но я забелязах.

На връщане беше спряла до масичката ми, бе оставила кафето отгоре ѝ, вдигнала бе от пода свляклото се от стола ми сако и го беше оставила отново на облегалката.

– Сакото Ви е паднало – каза.

Гласът ѝ беше тих, сякаш шепнеше, и оставяше впечатлението, че трябва да се напрегнеш, за да я чуеш.

Изненадах се.

Все още не знаех, че с всички, особено с мъжете, се държи като с недъгави деца, и то толкова естествено, сякаш вярва, че мъжете са някакви инвалиди.

Беше взела кафето си от масата, без да добави нищо повече, и се беше отправила към своята маса.

Сподирих я с поглед.

Споменът е преживяване на минало събитие със съзнание за бъдещето, за онова, което ще се случи; аз, преживявайки този момент, не знаех какво ще стане, но сега, като си спомням със знанието за бъдещето, се чувствам като някакъв магьосник, предвидил случилото се.

Сега от тази пейка, на която съм седнал, като се върна в миналото, към онзи момент, мога да наблюдавам как се промени един живот.

Бях се качил в самолета тичешком под дъжда.

В малкия самолет имаше три редици успоредни двойни седалки. Три реда от едната и три реда от другата страна. На двете редици в дъното бяха подредени добре опаковани големи картонени кутии.

Бях седнал на предната седалка до илюминатора.

Поглеждайки навън, я бях видял да върви спокойно под дъжда.

Вдигнала яката на дъждобрана си, стушила се в него, вървеше, сякаш дъжд нямаше.

Като че се забавляваше с мокротата и нашия бяг към самолета.

Стори ми се, че през наподобяващото пожълтяла слюда прозорче на самолета и пелената от дъжд забелязах усмивка по лицето ѝ, но може и да съм си я измислил.

Когато се качи в самолета, беше прогизнала и действително се усмихваше.

Мислех, че ще седне до пилота, с когото приказваше на летището, но в този момент се беше отворила вратата на пилотската кабина и млад летец с провиснали на врата слушалки беше казал на колегата си: „Ела да си говорим по пътя.“ Същевременно беше поздравил младата жена с кимване.

И когато другият пилот стана и тръгна напред, тя се поколеба и дойде да седне до мен.

Смятам, че се беше почувствала длъжна да даде някакво обяснение.

– Страх ме е от самолети – каза.

– Но май познавате всички пилоти – отговорих.

– Познавам местните, вземам уроци по летене... Батко Тахир, когото видяхте на летището, дава уроци със селскостопанския самолет.

– На уроците не се ли боите от самолета?

– Боя се – вдигна рамене.

В този момент самолетът беше тръгнал, тя беше съблякла дъждобрана и го беше метнала на задната седалка.

При излитането бях забелязал как стисна седалката, та чак ѝ побеляха кокалчетата.

– Не се страхувайте – казах.

– Свикнала съм – отговори. – Обичам страха. Но когато ме е страх, много дърдоря, досаждам ли Ви?

Едва долавях шепота ѝ през воя на мотора.

– Не ми досаждате – отговорих.

– Какво работите? – попита.

– Пиша.

– Какво?

– Роман.

– Как се казвате?

– Не ме познавате.

– Вероятно не Ви познавам, вече не чета много. Като дете много четях.

Изведнъж млъкна, после добави с усмивка:

– Сигурно всеки, който се запознае с Вас, твърди, че като дете е чел много.

– Да – отговорих, – рядко съм срещал някой да чете, след като порасне.

– Това не Ви ли натъжава?

– Кое?

– Че не четат книгите Ви?

– Свикнал съм, обичам да съм тъжен.

Беше се усмихнала.

Сега като помисля, смятам, че точно с тази усмивка беше привлякла вниманието ми, защото ми беше харесало така бързо да схване намека ми за отговора ѝ преди няколко изречения и да се усмихне.

Когато самолетът внезапно подскочи, беше стиснала ръката ми.

Може би в този момент бях предусетил, че животът ми ще се промени, но е трудно да го опиша, да разкажа как съм разбрал, че тази усмивка и сграбчването на ръката ми веднага след това са някакво начало – просто го разбрах.

Често се случва хората да предусетят нещо и след като то се сбъдне, да кажат „знаех си“, а ако не стане, го забравят.

Това не беше същото.

Според мен още тогава бях усетил, че няма да се отърва от въздействието ѝ, ще бъда повлечен, и то в много мътни води, и ще искам това.

Но все още не знаех, че ще науча за съществуването на по-опасно и по-силно дори от любовта взаимоотношение и чувство.

Бях възбуден.

Съзнавах, че най-страшното за мен е точно тази възбуда.

Привличаше ме всяко вълнение, дори само възможността за него, вървах неотстъпно към него, като добиче към клопката с храна, знаейки, че това е табу.

А може би щях да забравя всичко.

Ако не бях видял, седнал самичък в празния самолет на връщане, с опряна в илюминатора глава, отражението ѝ в стъклото и как, криейки очи, гледа към мен изправена, понесла в ръце всичките ми книги.

Ех, тези романи, най-слабото и най-уязвимо място, ахилесовата пета, за която Бог ни държи, докато ни потапя в неприкосновените води...

Видях ръката ѝ, притиснала книгите, всичките ѝ пръсти и между тях отделни букви от името ми, финото ѝ лице като фи-

лигранна селджукска монета, усетих топлината на тялото ѝ, на очертаващите се през бялата блуза под ленено сако гърди, на корема и слабините ѝ.

За да почувствам това, ми стигаше дори само да видя книгите си в ръцете ѝ, защото съм един окаян писател, пророк, блуждаещ между хората, без да може да им докаже, че е такъв, готов да благоговее пред първия клетник, който го забележи, да му издигам храмове, параклиси, олтари, да забърквам чудодейни еликсири и да ги пия заедно с него.

– Къде ги намери? – попитах, сякаш се познавахме от незапомнени времена.

– От едно магазинче, по чиито рафтове стояха – усмихна се и седна до мен.

– Нима има магазини, които продават книгите ми?

От толкова отдавна никой не четеше романите ми, та не мислех, че се продават някъде.

– Тази вечер ще прочета поне единия – отговори.

– Дали ще ти хареса?

– Не знам, ще разбере, като го прочета.

– Добре тогава, прочети го и ако ти хареса, утре по обяд ела в старата кръчма до гарата. Ако не ти хареса, не идвай.

– Става – съгласи се.

Беше закопчала колана.

– Днес много се уморих – беше добавила, – може ли да поспя?

– Разбира се.

Беше опряла глава на рамото ми и бе заспала на мига.

Дотогава дори не бях предполагал, че жена, доверчиво опряла глава на рамото на мъж в самолета, може толкова да му въздейства.

III

Склоновете на планините отвъд градчето бяха покрити с лозя и маслинови гори, листата на маслиновите дръвчета, трептящи по цял ден от вятъра, просветваха на слънце като бяло-зеленикави прожектори, осветяващи градчето; от лозята надолу по склоновете се процеждаше жълтеникава светлина. А пръснатите сред маслините и лозята кипариси и чинари с дългите си тъмни сенки и величествени осанки придаваха тежест на градчето.

Точно в подножието на планината имаше стара тухлена винарска изба, по чиито стени се виеха лилави салкъми. По нивите зад избата отглеждаха нелегално коноп, тук всеки пушеше „трева“ и сякаш във всички миризми се долавяха опиати.

Надолу към градчето сред цветни градини надничаха големи, двуетажни, с цвят на пясъчник стари богаташки къщи с просторни тераси.

В равнината под планините се беше настанило градчето с тесните си улички и каменни къщи в дворове с високи зидове.

В края на градчето започваше алея с палми, а ивици закум, подредени сякаш от майстор-градинар перпендикулярно към морето, я насичаха с червени линии.

Следваше плаж със златен пясък.

В центъра на градчето беше старата гара с купол от жълт месинг, но релсите бяха махнати. Много харесвах тази гара без релси. Вътре, където миришеше на желязо и тютюн, имаше малки дюкянчета.

До гарата една кръчма с порцеланови плочки обслужваше заможните си клиенти в сенчеста градина, масите все още бяха застлани с бели покривки и се носеше дъх на анасон и чирози.

Бях пристигнал в градчето привечер в летен ден. Пътувах към планините Торос* с намерението да открия някое селце, където да поживея известно време.

В един отрязък на шосето забелязах тесен път встрани от нажежения асфалт. В началото му, върху дървена табела, закрепена на заострен кол, с разкривени букви пишеше: „Морето се продава“.

Бях свърнал, без да се замислям.

Обичам непознати пътища. Там вероятността да се загубиш е голяма. Както и за всякакви приключения. Накрая пътят се намира. А понякога не.

Установих, че съм гладен, и спрях пред кебапчийница, изпречила се пред погледа ми по пътя към градчето. Седнах под асмата в градината и си поръчах храна.

Бях уморен и притеснен.

Замислях да напиша криминален роман, обаче отдавна не бях писал и не знаех дали ще се справя; всъщност търсех някакво чудо, което да размърда душата ми, вкаменена като пещерни сталактити, да пробуди желанието за творчество и да ме върне отново към писането и живота. Макар и никой да не забелязваше, си бях мъртвец. Така умира всеки писател, който не пише.

Бяха ми донесли изненадващо вкусни кюфтета алангле с подпютен сос и доматена салата.

Докато се хранех, при мен дойде собственикът и каза: „Ще искаш ли още нещо?“, сякаш сме роднини и съм му дошъл на гости.

– Благодаря, не искам нищо повече.

Беше застанал до масата и май се притесняваше.

– Накъде пътуваш – рече, – колата ти е доста прашна.

– На юг.

– Сега там е много горещо.

* Планина в Южна Турция, успоредна на Средиземно море – *Б.пр.*

– И тук е горещо.

– Но там е повече.

Нямах нито намерение, нито желание да споря къде е по-горещо, та отговорих:

– Така е – за да ми се махне от главата.

– Да ти дам ли студена бира? – попита. – Добре върви с кюфтетата.

– Дай – отговорих, за да го разкарам, а той пристигна след малко с две бири.

– Това е от мен – каза и седна на масата. – Хич не обичам това време, всички се крият по къщите от жегата, не минават много коли, а и да минат, пътниците вече са се нахранили. Не можеш да пуснеш кепенците, а ти е скучно, та стоя – дано някой дойде.

Сръбна от бирата и кимна, сякаш потвърждаваше нечие изказване:

– Тъй е, Бога ми!

В този момент пред градината беше преминал едър младеж с чисти дрехи и прилежно сресани назад коси.

– Хаирлия да е, чичо Ремзи! – каза.

– Накъде така, Султане? – попита го собственикът.

– Вуйчо ме вика, отивам у тях.

Момчето ме поздрави с кимване и продължи.

– Добро дете – отбеляза собственикът.

– Изглежда възпитан младеж – отговорих.

– Ами, възпитан... Убиец.

– Какво? – рекох, като помислих, че не съм чул добре.

– Убиец – отговори. – Обущар е.

– Убил ли е някого? – попитах.

– Убива, но не го хващат – отговори. – Племенник е на Рамиз Закума.

Погледнах го, за да видя дали не се майтапи, но лицето му беше много сериозно и дори тъжно.

– Вуйчо му като дете ял от закума в градината и се отровил, оттам иде прякорът му.

– Какво работи вуйчо му?

– А, той ли? И той е убиец.

Облегнах се назад. Погледнах собственика в очите. Те бяха влажни и тъжни, сякаш имаше някакъв проблем, който не можеше да сподели с никого и никога не можеше да реши. Раменете му бяха отпуснати като на човек, примирил се с положението. Можеше да бъде както верен другар, така и вероломен враг.

– Видях табела за продажба на морски бряг – казах.

– Рамиз иска да продава брега си.

– Та той негов ли е?

– Е как да е негов? – отговори и ме изгледа, сякаш казваше „ама ти луд ли си“.

– Тогава как го продава?

– Не може да го продаде... Но му се ще.

– Я дай още една бира – рекох.

По щастливото му изражение разбрах, че ще станем приятели.

– Вземи и за себе си – допълних. – Този път е от мен.

На втората бира ми разказа за убийците в градчето, където се заселили югославски емигранти в „злокобен час“, както се изрази, и много се карали и биели с местните, избивали се един друг.

– И защо се бият?

– За земя, за наркотици, за жени... Всъщност нашето тук е известно в района... И другаде ходят да убиват.

– Но прилича на спокойно кътче.

– Наистина е така – отговори.

– Аз търся спокойно място – казах, – тук дават ли къщи под наем?

– Ще намерим – отговори. – Бездруго вече никой не идва да наема къща.

Привечер наех двуетажна къща с просторна веранда в подножието на хълма.

И така се заселих в градчето.